

Natalia N. Gonchar,
Candidate of Philological Sciences, lecturer at the Chair of General Linguistics and Slavonic Languages,
Izmail State University of Humanities; Izmail, Ukraine;
e-mail: nat.gonchar1974@yandex.ua

WEDDING CEREMONY LEXIS IN THE BULGARIAN DIALECTS OF THE UKRAINIAN DANUBE REGION

Summary. The article describes the structure and main stages of the wedding ceremony, held in Bulgarian villages of the Ukrainian Danube region. The main attention is paid to the description of the components of the wedding ceremony, ritual acts, actions, officials and wedding treats. The article systematizes terminological lexis of this rite in the Bulgarian dialects. The author summarizes lexical-semantic and thematic groups, indicating artifacts of Bulgarian culture and defines the regional and locally-specific features of the terminological system of a Bulgarian wedding. The diagnostic elements reflecting the cultural identity of the Bulgarian continuum in the Odessa region are highlighted. In the stock of wedding vocabulary there are marked borrowed lexemes from Ukrainian, Russian and Gagauz, which penetrated the Bulgarian dialects as a result of long-term coexistence in a multiethnic and multilingual environment. The common patterns and dynamics are identified in the wedding ceremonies of the Bulgarian villages in the Danube Region.

Key words: wedding ceremony, terminological system, ritual vocabulary, wedding.

Статтю отримано 20.11.2013 р.

УДК 811.161.2'282.2(478)

ІГНАТЕНКО Діана Анатоліївна,
асpirант кафедри української мови Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова;
Одеса, Україна;
e-mail: diana.ignatenko@mail.ru; тел.: +38(048)746-56-97

ДИНАМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРКАХ ПІВНОЧІ МОЛДОВИ: ЛЕКСИКА ЖИТЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Анотація. У статті проаналізовано динамічні процеси, що відбуваються в українських говірках на півночі Молдови. Указана територія презентує неабійкий науковий інтерес через історичне проживання на ній етнічних українців в умовах іноетнічного оточення. Українська діаспора, відрвана від джерел української літературної мови, не тільки зберегла рідну мову у певний консервації, але й набула впливу інших мов, зокрема румунської, молдовської, російської, що виявилося в численних мовних інтерференціях. Найбільшого впливу зазнала побутова лексика щоденного використання. Тому у статті розглянуто тематичну групу лексики житлового комплексу, у межах якої визначено диференціацію окремих номінацій у мовленні діалектносій різних вікових груп, простежено зміну семантики деяких лексем, проаналізовано функціонування лексем східнороманського та слов'янського походження. Доведено, що дослідженні виявили динаміку зумовлену як лінгвальними, так і позалінгвальними чинниками, серед яких чільними є міжмовні контакти з румуномовним та російськомовним населенням, розвиток матеріальної культури, зменшеність кількості населення старшого віку.

Ключові слова: українська діалектологія, говірка, тематична група лексики, лексема, сема, динамічні процеси, північ Молдови.

На сучасному етапі розвитку українського мовознавства першочерговим залишається вивчення української мови на всіх структурних рівнях, зокрема увагу дослідників привертають динамічні процеси, що відбуваються в лексиці як літературної, так і діалектної мови, адже лексичний рівень зазнає найбільших коливань та змін. Причини цього явища у діалектній лексичній системі, за твердженням Г. І. Гримашевич, зумовлені лінгвальними та позалінгвальними чинниками, серед яких: архаїзація лексем у зв'язку зі зникненням реалій, які вони позначали; міжмовні та міждіалектні контакти; міграційні процеси; проникнення в діалектну мову літературних елементів; розвиток матеріальної культури, народного господарства; модернізація промисловості; зникнення з ужитку реалій, що закономірно призводить до зникнення лексем на їх позначення або перенесення назв на інші предмети; відхід у небуття населення старшого віку та ін. [2, с. 141]. На думку П. Ю. Грищенка, «при всій очевидності змін у словниковому складі мови лексична система зберігає такі архаїчні риси, які часто несуть більшу інформацію, ніж релікти інших структурних рівнів» [3, с. 3]. Така детермінація характеризує функціонування українських говірок на території Республіки Молдова, адже «українці Молдови, на відміну від українців України, представляють одну з етносоціальних меншин, що історично проживала в умовах іноетнічного оточення, відрвана від джерел української літературної мови, в силу чого деякі лінгвістичні та традиційно-побутові риси, якими характеризується українське населення Молдови, більш законсервовані, ніж у самій Україні» [7, с. 87].

Місцеве українське населення зберегло рідну українську мову в тих діалектних формах, які функціонували на території сучасної Молдови з давніх-давен чи були привнесені українцями-переселенцями впродовж XIV—XX ст. Це — усна говірка зі значною російською та східнороманською інтерференціями на лексичному і синтаксичному рівнях. П. Ю. Грищенко називає такий тип мовного середовища «універсальною лінгвістичною лабораторією, складним, строкатим континуумом, де функціонують типо-

логічно різні говірки та літературні мови» [4, с. 3]. Українські говірки у Молдові є багатим матеріалом для діалектологічних досліджень, тому що містять чимало архаїчних (реліктових) мовних явищ, цінних для дослідників. Це зумовлює доцільність та актуальність теми нашого дослідження.

На жаль, на сьогоднішній день у Молдові не запроваджено системного вивчення українських говірок, проте українство Молдови досліджували В. С. Зеленчук, Р. Я. Удер, В. П. Степанов, В. Г. Кожухар, К. С. Кожухар, В. Д. Панько, О. А. Романчук, І. В. Гороф'янюк, О. М. Харчишин, Н. А. Пастух. Так, К. С. Кожухар зазначає, що українські говірки, які побутують на теренах нашої країни, за своїми фонетичними, морфологічними, лексичними та синтаксичними особливостями належать до двох наріч української мови: південно-західного і південно-східного. В українських говірках півночі Молдови наявні риси карпатських, наддністрийських, волинських, подільських говорів [5, с. 91].

Метою дослідження є аналіз лексики житлового комплексу та її внутрішніх процесів в українських говірках у селах півночі Молдови. Відповідно до поставленої мети наші завдання: виокремити тематичну групу лексики (ТГЛ) житлового комплексу та лексико-семантичних груп у її межах; простежити динаміку побутової лексики зазначеної тематичної групи у діалектному мовленні інформаторів різних вікових груп.

Уперше в українському мовознавстві вияви динаміки й статики, тенденції і явища українського діалектного мовлення дослідила Л. М. Коць-Григорчук, увівши поняття «горизонт лінгвістичного дослідження» [1, с. 154]. Динамічні процеси в українському діалектному мовленні вивчали К. Д. Глуховцева (східнословобожанські говірки), О. М. Костів (говірки південно-західного нарічя української мови на матеріалі II-го тому «Атласу української мови»), В. М. Михайленко (середньонаддніпрянсько-поліське діалектне суміжжя), Г. І. Мартинова (середньонаддніпрянський говор), Ю. В. Абрамян (східнословобожанські говірки), М. О. Волошинова (східнословобожанські говірки) та ін.

У процесі дослідження динаміки української діалектної лексики в компаративному аспекті виокремилися два підходи: 1) використання діалектних матеріалів, зібраних у різні часи; 2) дослідження діалектного мовлення різних вікових груп (діалектоносії старшого, середнього та молодшого покоління), тобто виявлення динамічних змін у синхронному вимірі.

Основними ознаками динамічного характеру мови, на думку О. М. Костів, є вияви відношень «центр — периферія» та варіантність. Центр, тобто ядро діалектного явища, — це місце виникнення та максимальної концентрації відповідної діалектної риси, яка реалізується найпослідовніше (в усіх позиціях слова, у мовленні старшого, молодшого та середнього покоління, причому паралельні структури відсутні). Периферія лінгвістичного ареалу — місце, де виникають тенденції, існують паралельні структури (часто в одному населеному пункті, у мовленні однієї людини), а також диференціація в мовленні різних поколінь (старше покоління вживав давнішу структуру, у мовленні молодшого внаслідок впливу літературної мови або іншої діалектної системи, контактів з різними мовами побутує нова форма) [6, с. 118].

Джерельною базою дослідження послужили власні записи живого мовлення, здійснені у північних районах Молдови: Бельцькому, Глодянському, Ришканському, Синжерейському, Фалештському, Окницькому, Бричанському.

Зібраний матеріал дає підстави виділити в тематичній групі лексики житлового комплексу низку лексико-семантичних груп (далі — ЛСГ): «Найменування житлово-господарського комплексу», «Елементи будівництва», «Найменування приміщень у сільській споруді», «Найменування опалювальних споруд і їх частин», «Найменування господарських будівель».

Центром ТГЛ житлового комплексу стають лексеми, що виявилися перманентними у вживанні, найбільш стійкими та майже не зазнають змін і вживані інформантами всіх вікових груп. Так, семема ‘сільськогосподарська виробнича одиниця із знаряддями і засобами, з ділянкою землі, худобою’ в усіх обстежених районах представлена лексемою *хა́з’а́йство*, наприклад: *у 'кожного є хаз’а́йство, у 'сі’ на 'свому хаз’а́йстві* (П., від Коломієць Г. В., 1930 р. н.); семема ‘селянський житловий будинок’ презентується лексемою *хата: ми 'зразу 'жили в 'мамині 'хаті/ по 'том у 'же 'строїлис'* (Берл., від Бурлаки М. І., 1935 р. н.), рідше *дом: я тут по 'строїв/ 'третій дом на ву́глові/* (Н. Ф., від Єсипчука В. Т., 1934 р. н.). Одними семемами виражені лексеми *фундамент* — ‘основа, звичайно підземна, з каменю, бетону, на якій встановлюють будинки, конструкції’: *закла'дают/ 'первій раз фундамент, се'а'm'a 'м'есто, кла'дуть' бутилку с св'а'ченоу водою, копі'ки ту'да ки'дают/ на ву́гли/ на 'шчаст'а/ шоб 'велос'а хаз’а́йство* (Стурз., від Панько М. П., 1947 р. н.); *п'иц* — ‘муроvana з каменю чи цегли споруда для випікання хліба, варіння страв’: *йак напа'лила п'иц/ по 'стаєши ту'ди па'тел'н'ї з 'хл'ібом* (Окт., від Платаш Л. В., 1958 р. н.). Це поняття, які у свідомості слов’ян носять сакральний характер, можливо, цим можна пояснити їх незмінність, неваріативність.

Варіативність та змінні процеси у лексиці житлового комплексу зафіксовано на периферії обстеженого лінгвістичного ареалу. Зокрема, у дослідженій ТГЛ виявлено такі типи змін на лексичному рівні:

1. Архаїзація лексем у зв’язку зі зникненням реалій, які вони позначали. Так, лексема *мар'так*, яка виражає семему ‘балка на стелі’, у зв’язку з модернізацією побудови житла, з уведенням нових традицій житлового дизайну, поступово зникає з обігу, залишаючись лише в мовленні інформантів старшого покоління: *ко'лис' са'ма марта'ки на 'стелі/ мастила* (Св., від Губік А. В., 1941 р. н.). У такий спосіб відбувається й архаїзація лексем на позначення будівельних матеріалів. Наприклад, помітна тенденція спаду функціонування назв *солома* (усі села), *троішка* (Цамб., Н. Ф.), *околот* (Рек., Св., Пом., Поп., Сув.), *стуг* (Григ., Стурз.), *дранка* (Н. Ф., Пом., П.), *драниц'а* (Н. Ф.), *гонта* (Стурз., Берл., Біл.), які колись активно використовувалися як матеріали для покрівлі хати

(зафіксовано здебільшого у мовленні інформантів старшого та середнього віку), і переваги функціонування назв *'шіфер, черепиця*, що вживаються інформантами всіх вікових груп в усіх обстежених населених пунктах: *накривали хату шче соломују/ ни 'шіфером/ а соломују* (Сад., від Пироган М. Я. 1935 р. н.); *хату трошичују накривали* (Цамб., від Биковської М. Г. 1925 р. н.); *ко́лис' драницеју покривали хату/ та́ка тонка/ з дошок зроблена/ санти́метр'ів с'їдесят/ зроблена з ялинини* (Н. Ф., від Баланка В. К. 1929 р. н.). Аналогічні процеси наявні в номінаціях матеріалів, з яких будували хату: лексеми *са́ман, лом'яч (лам'яч)*, які здебільшого зафіксовано у мовленні інформантів старшого (1925–1940 р. н.) та середнього (1950–1960 р. н.) віку, поступаються більш сучасним *'кам'ян', 'кірп'ич, котелец'* (ці лексеми зафіксовані у мовленні інформантів усіх вікових груп): *фундамент робили з ломпа́чу/ то́ди не буй 'кам'ян'/ то́ди не знали на 'камені' строїти* (П., від Сирбу М. В. 1940 р. н.)

2. Проникнення в діалектну мову літературних елементів, а саме: лексема *ватно*, що презентує семему ‘мінеральна речовина білого кольору, яку одержують випалюванням вапняку, крейди та інших карбонатних порід’ [СУМ 1, с. 290]: *б'гу́вали стіни ватно́м/ 'син'ки 'трохи/ шоб 'файн'ї 'були* (Рек., від Гриу В. І. 1937 р. н.), вживається поряд з лексемами *'ізв'їст'* (Ябл., Григ., Цамб.), *'зв'остка* (Стурз.), *'ізв'остка* (Нат., П., Помп.); лексема *дах* на позначення семеми ‘верхня частина будівлі, що служить її покриттям; покрівля’ [СУМ 1, с. 214] зафіксована водночас з лексемами *n'ід* (Рек., Св., Берл., Біл.), *'стріха* (Стурз., Берл., Біл.), *'криша* (Окт.); лексема *жура́вел* реалізує семему ‘довга жердина, приладдана біля колодязя як важіль для витягування води, або й весь пристрій з такою жердиною’ [СУМ 2, с. 547], проте більш поширені лексеми *кир'ниця, кир'неця, тир'неця, ко́лод'ець*. Наявні в українських говорках на півночі Молдови елементи української літературної мови вживаються інформантами переважно старшого віку та не становлять питомої лексики.

3. Розвиток семантичної структури. Серед найпоширеніших змін такого типу нами виокремлено:

а) розширення значення через виникнення нової семеми відносно існуючої семи, наприклад, виникнення нових семем, реprезентованих лексемами *са́рай, ко́мора, го́род, по́двір'я, у́бора, п'ідна́в'ес, ко́либа тощо*. Так, лексема *са́рай* зафіксована в академічному Словнику української мови з одним значенням — ‘господарське приміщення для зберігання різного майна’ [СУМ 9, с. 57]. У досліджених говорках з’являються лексико-семантичні варіанти лексеми *са́рай*: ‘додаткове приміщення для житла в житловому комплексі, менше, ніж хата’: *а ми суб'ї тут у сара́юв'ї/ перешли на 'зиму/ так і лишилися* (Стурз., від Досана М. Д. 1930 р. н.); ‘найменування будівель і приміщень, призначених для тимчасового проживання’: *у са́райчиков'ї я тіл'ки літом, там п'їч/ за'крутки 'робл'у* (Цамб., від Биковської М. Г. 1925 р. н.); ‘приміщення між житловою спорудою та вулицею’: *це як в'їранда/ це буй 'л'єтн'ї са́рай/ ми тут три́мали м'иш'ки/ а полу́чилося так/ шо 'хата 'зраз ну́стує/ а ми тут жив'ємо* (Н. Ф., від Єсипчука В. Т. 1934 р. н.); ‘приміщення для дров; дровітня’: *дро́ва носимо в са́райчик* (Рек., від Гриу В. І. 1937 р. н.); ‘приміщення для утримання домашніх тварин’: *свін'ї тры́мали в сара́юви* (Сад., від Пироган М. Я., 1935 р. н.); ‘приміщення для зберігання сільськогосподарського реманенту та різного майна’: *в са́райчиков'ї тры́мали лопати/ 'санги* (Св., від Губік А. В., 1941 р. н.); *у сара́ю тры́маемо зерно/ муку* (Поп., від Габур Н. І., 1944 р. н.). Отже, бачимо такий семантичний обсяг лексеми *са́рай*: додаткове приміщення для житла → приміщення між камерами житлової споруди та вулицею → приміщення для тимчасового проживання → приміщення для утримання домашніх тварин → приміщення для зберігання реманенту → приміщення для дров.

б) Перенесення семантики внаслідок метафоризації. Так, лексема *горба́ц'їка* в досліджених говорках реалізує семеми: ‘декоративне оздоблення фронтону приміщення’: *горба́ц'їку на 'хаті зроби́й м'їй чулов'їк/ ю́го ўже нема/ 'красили чи то 'жовту́ju/ чи то зелену́ju 'краскою* (Стурз., від Паскал М. О., 1927 р. н.); ‘оздоблення на рушниках, вив’язане крючком; мереживо’: *я та́ка ма́стериц'а 'була/ я та́к вс'о ви́в'язувала/ виши́вала/ горба́ц'їку на рушни́ках са́ма робила* (Св., від Губік А. В., 1941 р. н.). Оскільки корпус лексеми *горба́ц'їка* вказує на неслов’янське її походження, припускаємо запозичення її зі східнороманських мов. У Глумачному словнику румунської мови зазначено лексему *horbotă* із значеннями ‘мереживо, гарнітура з тонких благородних тканин для одягу, штор’; ‘морозне покриття дерев’ [DEX, с. 207]. Етимологічний словник румунської мови фіксує слов’янське походження лексеми *horbotă* від польського *forbot* ‘мереживо’ [DER, с. 385]. Таким, первинним було значення ‘мереживо на тканинах’, а в діалектному континуумі відбулося явище метафоризації, тобто перенесення семантики за подібністю.

в) Звуження семантичного значення, що спостерігається переважно при архаїзації лексем, пов’язаний із зникненням певної реалії. Так, лексема *бурд'ей*, що в сучасній українській літературній мові має значення ‘житло, викопане в землі; землянка’ [СУМ 1, с. 257], у досліджених говорках функціонує у цьому значенні у мовленні інформантів старшого покоління, напр.: *ко́лис' мо́ї ро́д'їт'єл'ї то 'жили у бурд'єв'ї/ ко́ли при'їхали 'їдти/ з гори/ з 'Шербинец' суди на сво'боду* (Н. Ф., від Баланка В. К. 1929 р. н.); *це та́ка 'јама/ робили 'ходи/ 'в'їкна/ 'звер'хи накривали зем'л'оју/ так і 'жили/ пома́лен'ку* (Цамб., від Биковської М. Г. 1925 р. н.). Подалі, через зникнення реалії, звужує семантику з появою номенів на позначення ‘спеціально обладнана яма для зберігання продуктів, переважно овочів, з лядою, але без скідців; погріб’: *у мене на по́двір'ї бурд'ей/ це та́ка як 'јама/ 'звер'хи на 'крита/ на 'сипана/ це та́ке як под'вал* (Поп., від Грабчук Л. П., 1951 р. н.); ‘яма, викопана на подвір’ї, куди насипають картоплю, буряки’: *ко́пали на 'булици 'јаму/ та́к'ї глух'ї бурд'ї/ 'клали солому на сп'їд/ картошку ту́да і 'звер'ха 'ставили та́к'ї 'палки/ шоб 'воздух шоу́/ і 'укривали солому/ по́тому зем'л'оју/ а 'зраз кла́йонкују/ так 'луч'є хра́ниц'я се'їн'ла і*

морка (Стурз., від Панько М. П., 1947 р. н.). Таким чином, спостерігаємо процес звуження семантики: житло → погріб → яма.

4. Варіативність вживання лексем, які реалізують одну семему, у мовленні інформаторів різних вікових груп, наприклад семема ‘місце, на якому стоїть хата з господарськими будівлями’ виражена такими лексемами: *‘м’есто — тут построїв хату/ на цім м’есті’* (Н. Ф.); *‘г’ород — оцишо г’ороди нам давали с колхоза’* (П.); *‘подв’ир’а — на моїм подв’ир’ї вс’о сажа’* (У.); *‘план — ту’ди де план ’дали/ там і н’іди’* (Рек.); *‘участок — можен маї свій участок’* (Стурз.); *‘осад’ба — то’ди/ це при ру’мин’ї/ була ру’минська власт’/ мали осад’би/ м’есто дл’а по’стройки хат’ї’* (Рек.). Лексеми *‘м’есто та осад’ба* зафіксовані лише у мовленні інформантів старшого віку. Молодь найчастіше вживає назви *план, участок, подв’ир’а*. Семема ‘прибудова до основної будівлі’ реалізується в таких лексемах: *‘подна’ес (Н. Ф.), кла’даука (Н. Ф.), кла’довочка (Н. Ф.), шопа, пристройка до хати’* (Помпа, Сув., Поп.), *‘скат (Цамб.), пошур (Цамб.)*. На позначення семеми ‘непалюване невелике приміщення в житловому будинку або окрема прибудова біля хати для зберігання їстівних припасів, різних речей’ зафіксовано вживання таких номенів: *‘кла’даука (Н. Ф.), кла’довочка (Н. Ф.), ант’ир’ик (Помпа, Сув., Поп., Стурз.), кол’мора (Помпа, Сув., Поп., Стурз.), комна’тушка (Стурз.), ган’банник (Стурз.), скла’довка (Рек., Сверд.)*.

5. Наявність синонімічних рядів у межах говірки одного села, наприклад у с. Нові Фундури Глодянського р-ну найменування *‘ко’лодец’, ‘ко’лод’єз, кир’ниц’я, жура’вел’*, вживані на позначення семеми ‘захищена від обвалів зрубом вузька глибока яма, яка служить для добування води з водоносних шарів землі’; у с. Садове Бельцького р-ну лексеми *лан’ух, трос, в’ір’овка, цеп, тросик* виступають синонімами лексико-семантичного варіанта ‘канат або ланцюг для витягнання відра з водою з криниці’.

6. Наявність чималої кількості східнороманізмів та східнослов’янізмів (росіянізмів) як наслідок міжмовних контактів та мовних інтерференцій. У дослідженіх говірках зафіксовано молдаванізми та румунізми безпосереднього запозичення, тобто такі, що увійшли до складу українських говірок півночі Молдови зі східнороманських мов у майже незмінному вияві та тотожною семантикою, напр.: *‘соба* (від сх.-ром. *sobă*) — ‘піч’, *‘из’вор* (від сх.-ром. *izvor*) — ‘джерело криниці’, *‘кумпена* (від сх.-ром. *cumpană*) — ‘журавель колодязя’, *‘ка’руца* (від сх.-ром. *cărucă*) — ‘віз’ тощо; опосередковані запозичення, тобто східнороманізми, які поширилися у сучасних українських говірках півночі Молдови за посередництвом інших мов, напр.: лексема *‘тла’ка* (пор. сх.-ром. *clacă*) — ‘одноразова праця гуртом для швидкого виконання великої за обсягом роботи, на яку скликають сусідів, родичів, товаришів (без оплати, а за частування)’, хоча і запозичена зі східнороманських мов, проте має слов’янське коріння, наявна у більшості слов’янських мов (серб., хорват., словен., чес. *tla’ka*, пол. *tloska*, болг. *тла’ка*, рос. *и* укр. *толока*) [ЕСУМ 2, с. 453]. Лексема *‘ко’либа* (від сх.-ром. *colibă*) у дослідженіх говірках репрезентує семему ‘житло, викопане в землі; землянка’, етимологічний аналіз зазначає грецьке походження та проникнення її в українську та західнослов’янські мови через східнороманське посередництво, куди у свій час прийшла з грецької через східнослов’янські мови [ЕСУМ 2, с. 510].

Значне поширення в українських говірках півночі Молдови росіянізмів відзеркалює вплив на живе мовлення російської мови, що активно функціонує на території Молдови, наприклад *‘ка’л’ітка, к’ір’п’иця, комната, ново’с’ел’їйе, при’хожа, ст’ікло, подо’конник* тощо.

Отже, у лінгвістичному ареалі півночі Молдови активно функціонують українські говірки, диференційовані територіально та між віковими групами населення. Дослідження тематичної групи лексики житлового комплексу виявило чимало динамічних процесів, зумовлених лінгвальними та позалінгвальними чинниками, серед яких чільними є міжмовні контакти з молдово-, румуно- та російськомовним населенням, розвиток матеріальної культури, зменшеність кількості населення старшого віку.

Список скорочених назв обстежених населених пунктів

Берл. — с. Берлінці Бричанського р-ну, Біл. — с. Білявинці Бричанського р-ну, Богд. — с. Богданешти Бричанського р-ну, Григ. — с. Григорівка Синжерейського р-ну, Д. — с. Дану Глодянського р-ну, Є. — с. Егорівка Фалештського р-ну, Наг. — с. Нагоряні Ришканського р-ну, Нат. — с. Наталіївка Фалештського р-ну, Н. Ф. — с. Нові Фундури Глодянського р-ну, Окт. — с. Октябрське Синжерейського р-ну, П. — с. Пояна Единецького р-ну, Пом. — с. Помпа Фалештського р-ну, Поп. — с. Попівка Фалештського р-ну, Рек. — с. Рекерія Ришканського р-ну, Сад. — с. Садове Бельцького р-ну, Сув. — с. Свердіяк Ришканського р-ну, Стурз. — с. Стурзовка Глодянського р-ну, Сув. — с. Суворовка Фалештського р-ну, Т. — Тендзани Бричанського р-ну, У. — с. Унгри Окницького р-ну, Цамб. — с. Цамбула Синжерейського р-ну, Ябл. — с. Яблона Глодянського р-ну.

Література

- Григорчук Л. М. Горизонт лінгвістичного дослідження / Л. М. Григорчук // Українська історична та діалектна лексика. — К. : Наукова думка, 1995. — Вип. 2. — С. 154–168.
- Гримашевич Г. І. Динамічні процеси в побутовій лексиці середньополіських говірок / Г. І. Гримашевич // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. № 1021. Серія: Філологія. — Харків, 2012. — Вип. 66. — С. 139–143.
- Грищенко П. Ю. Передмова / П. Грищенко // Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуйванюк. — Чернівці : Рута, 2005. — С. 3–4.
- Грищенко П. Ю. Межиріччя Дністра і Дунаю у світлі лінгвістичної географії (стан і пріоритети) / П. Ю. Грищенко // Науковий вісник Ізмаїльського ДГУ. — Ізмаїл, 2006. — Вип. 21. — С. 3–16.
- Кожухар К. С. Українські говірки в Республіці Молдова (загальна характеристика фонетичної системи) / К. С. Кожухар // Українці Молдови. Історія і сучасність. — Кишинів, 2008. — С. 89–108.
- Костів О. Вияви динаміки в Атласі української мови / О. Костів // Вісник Львівського університету. — 2008. — № 46. — С. 115–120.

7. Степанов В. Этносоциальные ценности украинцев в современной Молдове (по материалам этносоциологических исследований) / В. Степанов // Матеріали Міжнар. наукової конференції «Українці в Молдові, молдовани в Україні: етносоціальні процеси». — Кишинів, 2008. — С. 87–96.

* * *

ЕСУМ — *Етимологічний словник української мови*: в 7 т. — К.: Наукова думка, 1982–2012.

СУМ — *Словник української мови*: в 11 т. — К.: Наукова думка, 1970–1980.

DER — *Dictionarul etimologic român* / Alexandru Ciorănescu. — Tenerife: Universidad de la Laguna, 1958–1966.

DEX — *Dictionar explicativ al limbii române*. — Ediția a II-a. — București: Univers enciclopedic, 1998. — 1194 p.

References

1. Grygorchuk L. M. Goryzont lingvistichnogo doslidzhennya / L. M. Grygorchuk // Ukrains'ka istorychna ta dialektna leksyka. — K.: Naukova dumka, 1995. — Vyp. 2. — S. 154–168.
2. Grymashevych G. I. Dynamichni protsesy v pobutoviy leksytsi seredn'opolis'kykh govirok / G. I. Grymashevych // Visnyk Kharkiv'skogo natsional'nogo universytetu im. V. N. Karazina. № 1021. Ser.: Filologiya. — Kharkiv, 2012. — Vyp. 66. — S. 139–143.
3. Grytsenko P. Yu. Peredmova / P. Grytsenko // Slovnyk bukovyn'skykh govirok / za zag. red. N. V. Guyvanyuk. — Chernivtsi: Ruta, 2005. — S. 3–4.
4. Grytsenko P. Yu. Mezhyrichchya Dnistra i Dunayu u svitli lingvistichnoi geografi (stan i priorytety) / P. Yu. Grytsenko // Naukovyi visnyk Izmail's'kogo DGU. — Izmail, 2006. — Vyp. 21. — S. 3–16.
5. Kozhukhar K. S. Ukrains'ki govirky v Respublitsi Moldova (zagal'na kharakterystyka fonetichnoi systemy) / K. S. Kozhukhar // Ukrains'ki Moldovy. Istoryja i suchasnist'. — Kyshyniv, 2008. — S. 89–108.
6. Kostiv O. Vyyavy dynamiky v Atlasi ukraïns'koj movy / O. Kostiv // Visnyk Lvivs'kogo universytetu. — 2008. — № 46. — S. 115–120.
7. Stepanov V. Etnosotsialnye tsennosti ukrainstev v sovremennoy Moldove (po materialam etnosotsiologicheskikh issledovanij) / V. Stepanov // Materiały Mіжнар. naukovoї konferencii «Ukrainci v Moldovi, moldovany v Ukrainsi: etnosotsialni protsesy». — Kyshyniv, 2008. — S. 87–96.

* * *

ЕСУМ — *Etymologichnyy slovnyk ukraïns'koj movy*: v 7 t. — K.: Naukova dumka, 1982–2012.

СУМ — *Slovnyk ukraïns'koj movy*: v 11 t. — K.: Naukova dumka, 1970–1980.

DER — *Dictionarul etimologic român* / Alexandru Ciorănescu. — Tenerife: Universidad de la Laguna, 1958–1966.

DEX — *Dictionar explicativ al limbii române*. — Ediția a II-a. — București: Univers enciclopedic, 1998. — 1194 p.

Игнатенко Диана Анатольевна,
аспирант кафедры украинского языка Одесского национального университета имени И. И. Мечникова; Одесса, Украина;
e-mail: diana.ignatenko@mail.ru; тел.: +38(048)746-56-97

ДИНАМИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В УКРАИНСКИХ ГОВОРАХ НА СЕВЕРЕ МОЛДОВЫ: ЛЕКСИКА ЖИЛОГО КОМПЛЕКСА

Аннотация. В статье проанализированы динамические процессы, которые происходят в украинских говорах на севере Молдовы. Указанная территория представляет большой научный интерес из-за исторического проживания на ней этнических украинцев в условиях иноэтнического окружения. Украинская диаспора, отдалённая от источников литературного украинского языка, не только сохранила родной язык в определённой консервации, но и оказалась под влиянием других языков, в частности румынского, молдавского и русского, что проявилось в многочисленных языковых интерференциях. Наиболее сильное влияние испытала бытовая лексика ежедневного использования. Поэтому в статье рассмотрена тематическая группа лексики жилого комплекса, в пределах которой определена дифференциация отдельных номинаций в речи диалектносителей разных возрастных групп, описаны результаты изменений семантики некоторых лексем, а также проанализировано функционирование лексем вос точнороманского и славянского происхождения. Доказано, что исследованные проявления динамики обусловлены как лингвальными, так и экстралингвальными факторами, среди которых основными являются межязыковые контакты с румыноязычным и русскоязычным населением, развитие материальной культуры, уменьшение численности населения старшего возраста.

Ключевые слова: украинская диалектология, говор, тематическая группа лексики, лексема, сема, динамические процессы, север Молдовы.

Diana A. Ignatenko,
postgraduate student of the Ukrainian Language Department of Odessa I. I. Mechnikov national university; Odessa, Ukraine;
e-mail: diana.ignatenko@mail.ru; тел.: +38(048)746-56-97

DYNAMICS OF RESIDENTIAL COMPLEX NAMES IN UKRAINIAN DIALECTS IN THE NORTH OF MOLDOVA

Summary. The article analyzes the dynamic processes that occur in the Ukrainian dialects in northern Moldova. These areas present a great scientific interest because of the historic residence there of the ethnic Ukrainians in the conditions of a different ethnic environment. Ukrainian diaspora, distant from the sources of the literary Ukrainian language, has not only retained their native language in a certain conservation, but is also influenced by other cultures and languages, including Romanian and Russian, which has been manifested in numerous language interference. The household vocabulary of daily use experienced the greatest impact. Therefore, this article discusses the thematic group of residential complex vocabulary and marks the differentiation of individual nominations in the speech of dialect-informants from different age groups. It describes changes of some lexemes semantics, and also analyzes the functioning of lexemes of Romanian and Russian origin. It is proved that the investigated manifestations of dynamics are caused by both lingual and non-lingual factors, among which the main factors are interlingual contacts with the Romanian and Russian-speaking population, the development of material culture, the decrease in the number of older people.

Key words: Ukrainian dialectology, dialect, thematic group of vocabulary, lexeme, seme, dynamic processes, the north of Moldova.

Статтю отримано 17.11.2013 р.